

Warszawa, 15-02-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.510.665.2023.PZ

Pan

Adam Bodnar

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

ePUAP

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

do mojego Biura kierowane są prośby o interwencję w sprawie podstawy prawnej zwrotu utraconego zarobku dla osoby prawomocnie uniewinnionej od stawianego jej zarzutu popełnienia czynu zabronionego w postaci wykroczenia albo przestępstwa.

Przewidziane w art. 618b k.p.k.¹ i 618c k.p.k. przepisy dotyczące zwrotu zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie nie dotyczą ani obwinionego (w tym osoby wezwanej do złożenia wyjaśnień w przedmiocie odpowiedzialności za wykroczenie) ani oskarżonego (w tym podejrzanego). Art. 121 § 1 k.p.s.w.² stanowi, że do kosztów postępowania w

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 37; dalej: k.p.k.).

² Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1124 z późn. zm.; dalej: k.p.s.w.).

sprawach o wykroczenia stosuje odpowiednio się wymienione w nim przepisy kodeksu postępowania karnego.

Obwiniony i oskarżony są stronami odpowiednio w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz w postępowaniu karnym. W przypadku ubiegania się przez stronę o zwrot poniesionych wydatków, zastosowanie znajdą więc odnoszące się do stron postępowania karnego przepisy art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. Zgodnie bowiem z treścią art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy lub pełnomocnika, zalicza się do kosztów procesu. Powyższy przepis posługuje się w tym miejscu pojęciem wydatków, przez co obejmuje wyłącznie koszty rzeczywiście poniesione przez stronę, w granicach, o których mowa w art. 618j k.p.k. Art. 618j k.p.k. stanowi, że należności przysługujące stronie w związku z jej udziałem w postępowaniu przyznaje się w wysokości przewidzianej dla świadków. Regulacja ta znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy w oparciu o inne przepisy powstaje obowiązek zwrotu stronie wydatków poniesionych przez nią w związku z udziałem w postępowaniu i w tym zakresie odnosi się do treści innych przepisów, m.in. art. 618a § 1 k.p.k. i art. 618b § 1 k.p.k., które dotyczą należności przysługujących świadkom, przy czym zwrot utraconego zarobku lub dochodu przysługuje stronie tylko w związku z jej udziałem w postępowaniu w charakterze świadka i nie zalicza się do wydatków stron. Stronie przysługuje natomiast zwrot kosztów stawienia (podróży, utrzymania, noclegu) jako wydatków. Przepis ten mógłby więc przykładowo zastosowanie w przypadku wezwania na rozprawę pokrzywdzonego, który jest jednocześnie oskarżycielem posiłkowym celem przesłuchania go w charakterze świadka. Z przepisu art. 618j k.p.k. nie wynika więc uprawnienie do zwrotu zarobku lub dochodu utraconego związanego ze stawieniem na wezwanie organu celem złożenia wyjaśnień przez podejrzanego oraz na etapie sądowym przez oskarżonego, a także celem przesłuchania w charakterze osoby, co do której istnieje podstawa do sporządzenia wniosku o ukaranie lub odpowiednio na etapie postępowania sądowego w charakterze obwinionego. Osoby wymienione nie są bowiem świadkami oraz nie składają zeznań, tylko wyjaśnienia i nie

mają do nich zastosowania przepisy przyznające wynagrodzenie (por. 618b § 2 k.p.k.) w związku ze stawiennictwem. Nie można także uznać utraconego zarobku lub dochodu za podlegające zwrotowi wydatki w rozumieniu art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. Brak zatem przepisów, które mogłyby stanowić podstawę zasądzenia utraconego zarobku lub dochodu na rzecz oskarżonego i obwinionego w sytuacji procesowej, w której osoby te zostały uniewinnione.

Zauważyć należy, że pomiędzy uniewinnionym oskarżonym i uniewinnionym obwinionym oraz świadkiem w sprawie o wykroczenie nie ma takiej różnicy, która uzasadniałaby zróżnicowanie ochrony mienia tych osób, w tym zróżnicowanie w prawie do zwrotu zarobku lub dochodu utraconego związanego ze stawiennictwem na wezwanie organu celem przesłuchania albo złożenia zeznań. Zachodzą zaś istotne cechy podobieństwa w postaci tego, że obwiniony, jak i świadek składają depozycje stanowiące dowód w postępowaniu w sprawie o wykroczenie, czynią to na żądanie organu oraz na skutek dokonania tej czynności tracą zarobek lub dochód. Zasadne jest zatem pytanie, czy brak lustrzanej regulacji art. 618b k.p.k. i art. 618c k.p.k. albo odesłania w art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. do art. 618b k.p.k. i art. 618c k.p.k. w stosunku do obwinionych oraz w stosunku do podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym lub karnym skarbowym, w tym ograniczenie art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. tylko do uzasadnionych wydatków stron z pominięciem zwrotu zarobku lub dochodu utraconego związanego ze stawiennictwem na wezwanie organu celem przesłuchania w charakterze osoby, co do której istnieje podstawa do sporządzenia wniosku o ukaranie lub odpowiednio na etapie postępowania sądowego w charakterze obwinionego, a także złożenia wyjaśnień w stosunku do podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym i karnym skarbowym, stanowi typowy przykład pominięcia ustawodawczego.

Pominięcie ustawodawcze polega w tym przypadku na braku uregulowania w art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. opisanego wyżej problemu zwrotu zarobku lub dochodu utraconego

związanego ze stawiennictwem na wezwanie organu celem złożenia depozycji stosownych do charakteru postępowania (w sprawach o wykroczenia, o przestępstwa, o wykroczenia skarbowe, czy też o przestępstwa skarbowe). Przepis art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. mógłby wyglądać następująco: „Do kosztów procesu należą uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy lub pełnomocnika, oraz utracone w wyniku składania wyjaśnień zarobek lub dochód oskarżonego.”. Ze względu na treść art. 618j k.p.k. brak jest potrzeby dodania zdania drugiego, wskazującego, że przepisy art. 618b-618c stosuje się odpowiednio. Ze względu na to, że art. 618a § 1 k.p.k. i art. 618b § 1 k.p.k. dotyczą należności przysługujących świadkom, a tym samym mogą mieć zastosowanie do innych niż oskarżony stron postępowania (np. oskarżycieli prywatnych i posiłkowych) w związku z ich udziałem w postępowaniu w charakterze świadków, trzeba przyjąć, że pominięcie z art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. dotyczy tylko utraconego w wyniku koniecznego udziału w postępowaniu zarobku lub dochodu oskarżonego. Zarzut winien zatem koncentrować się na tym, że art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP w zakresie, w jakim przepisy te nie przewidują możliwości przyznania uniewinnionemu oskarżonemu (a w związku z art. 121 § 1 k.p.s.w. także obwinionemu) zwrotu zarobku lub dochodu utraconych w wyniku składania wyjaśnień (i odpowiednio przesłuchania w charakterze osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie w rozumieniu art. 54 § 6 k.p.s.w. oraz przesłuchania obwinionego w rozumieniu art. 20 § 1 k.p.s.w.).

Brak stosownej regulacji stanowi pominięcie ustawodawcze, a nie zaniechanie ustawodawcze³. Trybunał Konstytucyjny przyjmuje bowiem, że „o ile parlamentowi przysługuje bardzo szerokie pole decyzji, jakie materie wybrać dla normowania w drodze stanowionych przez siebie ustaw, to skoro decyzja taka zostanie już podjęta,

³ Zob. szerzej P. Radziejewicz Piotr, *Kontrola konstytucyjności zaniechań ustawodawczych przez Trybunał Konstytucyjny*, PiP 9/2013, s. 3-17; R. Stefanicki, *Zaniechanie a pominięcie ustawodawcze. Spór o granice kognicji Trybunału Konstytucyjnego*, PS 1/2017, s. 47-60.

regulacja danej materii musi zostać dokonana przy poszanowaniu wymagań konstytucyjnych⁴. Pominięcie legislacyjne tym różni się od zaniechania ustawodawczego, że w pierwszej sytuacji ustawodawca unormował jakąś dziedzinę stosunków społecznych, ale dokonał tego w sposób niepełny, regulując ją tylko fragmentarycznie. Od dawna w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ukształtował się pogląd, że w razie dokonania regulacji częściowej o niepełnym charakterze, możliwe jest zakwestionowanie jej zakresu, w szczególności rozważenia jej na tle zasady równości⁵.

Skoro zatem ustawodawca częściowo uregulował problem zwrotu zarobku lub dochodu utraconego związanego ze stawiennictwem na wezwanie organu celem złożenia depozycji stanowiących dowód w sprawie, to istnieje potrzeba wprowadzenia postawy prawnej dla sądów umożliwiającej podejmowanie decyzji o zwrocie osobie, co do której istnieje podstawa do sporządzenia wniosku o ukaranie lub odpowiednio na etapie postępowania sądowego obwinionemu albo też w innych postępowaniach karnych podejrzanemu czy też oskarżonemu, zarobku lub dochodu utraconego związanego ze stawiennictwem na wezwanie organu celem złożenia depozycji stanowiących dowód w sprawie, jeżeli następnie osoba ta rozstała uniewinniona, albo też zostało ono umorzone na podstawie art. 17 § 1 pkt 1-11 k.p.k. albo art. 5 § 1 pkt 1-10 k.p.s.w.

W odniesieniu do wzorców kontroli konstytucyjnej z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji RP Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie, w tym w wyroku z dnia 26 maja 2010 r., sygn. P 29/08⁶, wielokrotnie podkreślał znaczenie gwarancji zawartych w tych przepisach. Art. 64 ust. 2 Konstytucji RP nakazuje zapewnienie równej ochrony własności i praw majątkowych. Powołany przepis dopełnia regulację zawartą w art. 21 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji RP, nawiązując

⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2001 r., SK 22/01, LEX nr 49537.

⁵ Zob. orzeczenie z 3 grudnia 1996 r., K 25/95, LEX nr 28652; wyroki: z 6 maja 1998 r., K 37/97, LEX nr 32605; z 30 maja 2000 r., K 37/98, LEX nr 40333; z 24 października 2000 r., SK 7/00, LEX nr 44564 oraz z 24 października 2001 r., SK 22/01, LEX nr 49537.

⁶ LEX nr 578127.

jednocześnie - w perspektywie konstytucyjnej regulacji ochrony własności - do ogólnej normy art. 32 ust. 1 zdania pierwszego Konstytucji RP, statuującej zasadę równości. Na podstawie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego należy przyjąć, że istotą regulacji art. 64 ust. 2 Konstytucji RP jest podkreślenie, iż ochrona własności i innych praw majątkowych nie może być różnicowana z uwagi na charakter podmiotu danego prawa⁷. Trybunał Konstytucyjny zwracał również uwagę, że „równość ochrony” ujęta w art. 64 ust. 2 Konstytucji RP chroni własność bez względu na materialnoprawne różnicowanie statusów tej własności⁸. Z drugiej strony, art. 64 ust. 2 Konstytucji RP nie tylko nawiązuje do zasady równości, ale też daje wyraz ogólnemu stwierdzeniu, że wszystkie prawa majątkowe muszą podlegać ochronie prawnej⁹. Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, że na gruncie art. 64 ust. 2 Konstytucji RP istnieją dwa aspekty konstytucyjnej ochrony praw majątkowych z punktu widzenia podmiotowego. Po pierwsze, ochroną taką objęty jest każdy, komu przysługuje prawo majątkowe, bez względu na cechy osobowe czy inne szczególne przymioty. Po drugie, ochrona praw podmiotowych ma być równa dla każdego z tych podmiotów. Oznaczać to musi tyle, że ustawodawca, tworząc określone prawa majątkowe i mając szeroką swobodę w kreowaniu ich treści, obowiązany jest szanować zasady wskazane w art. 64 Konstytucji RP. Ten drugi aspekt art. 64 ust. 2 Konstytucji RP jest kluczowy z perspektywy art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. Konieczna jest bowiem odpowiedź na pytanie, czy różnicowanie sytuacji prawnej osób składających depozycje będące dowodem w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności za wykroczenie, odpowiedzialności karnej, czy też odpowiedzialności karno-skarbowej, które to osoby nie dopuściły się czynu zabronionego, jest uzasadnione konstytucyjnie.

⁷ Zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 25 lutego 1999 r., K 23/98, LEX nr 36178z dnia 28 października 2003 r., P 3/03, LEX nr 81787.

⁸ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2004 r., K 22/03, LEX nr 107952.

⁹ Por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 13 kwietnia 1999 r., K 36/98, LEX nr 36398; z dnia 2 czerwca 1999 r., K 34/98, LEX nr 37389.

Przy analizie wskazanej cechy podmiotu stanowiącej w istocie ograniczenie ochrony praw podmiotowych należy za punkt odniesienia uczynić treść art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz treść art. 618b k.p.k.

Prawo do zwrotu utraconego zarobku lub dochodu może być bowiem uznane za inne prawo majątkowe, którego możliwość dochodzenia nie powinna być co do zasady ograniczona przez rolę procesową składającego depozycje, o ile nie dopuścił się on czynu zabronionego. Sytuacja taka godziłaby bowiem w konstytucyjną zasadę równości. Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że art. 32 oraz art. 64 ust. 2 Konstytucji RP pozostają w nierozdzielalnym związku¹⁰. Art. 64 ust. 2 Konstytucji RP jest jednym ze szczegółowych odniesień ogólnej zasady równości do poszczególnych dziedzin życia społecznego - z tego względu przepis ten powinien być interpretowany i stosowany w związku z art. 32 Konstytucji RP, ponieważ zapewnienie każdemu równej ochrony własności i innych praw majątkowych jest wzmocnione przez nakaz równego traktowania przez władze publiczne. Odwołanie się w odniesieniu do analizowanych art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz treść art. 618b k.p.k. do art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 Konstytucji RP jest również konieczne dla odpowiedzi na pytanie, czy odstępstwo od zasady równości jest dopuszczalne. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wskazywał, że jeżeli różnicuje się podmioty prawa charakteryzujące się wspólną cechą istotną, to wprowadza się odstępstwo od zasady równości¹¹. Takie odstępstwo nie musi jednak oznaczać naruszenia art. 32 Konstytucji RP. Jest ono dopuszczalne, jeżeli zostały spełnione następujące warunki: 1) kryterium różnicowania pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; 2) waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć, pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; 3) kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

¹⁰ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 roku, P 21/09, LEX nr 785594.

¹¹ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 roku, P 21/09, LEX nr 785594.

Mając powyższe na uwadze przyjąć należy, że wprowadzenie zróżnicowania w możliwości dochodzenia zwrotu zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze przesądza o niezgodności art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP w zakresie, w jakim przepisy te nie przyznają możliwości zwrotu zarobku lub dochodu stronie, która na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze złożyła wyjaśnienia, a która została od zarzutu popełnienia czynu zabronionego uniewinniona albo wobec której umorzono postępowanie na podstawie art. 17 § 1 pkt 1-11 k.p.k. albo art. 5 § 1 pkt 1-10 k.p.s.w. W przypadku świadka składającego zeznanie oraz strony postępowania składającej wyjaśnienie, która została następnie uniewinniona od popełnienia zarzuczonego jej czynu, kryterium zróżnicowania w postaci roli procesowej w postępowaniu nie pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. oraz art. 618b k.p.k.

Brak jest również ważnych powodów, którym różnicowanie ma służyć, a tym samym nie sposób przyjąć, że istnieje jakaś odpowiednia proporcja, którą przeciwstawić się powinno brakowi ochrony praw majątkowych strony postępowania składającej wyjaśnienie, która została następnie uniewinniona od popełnienia zarzuczonego jej czynu albo wobec której umorzono postępowanie na podstawie art. 17 § 1 pkt 1-11 k.p.k. albo art. 5 § 1 pkt 1-10 k.p.s.w.

Kryterium różnicowania w postaci roli procesowej nie pozostaje jednocześnie w związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 kwietnia 1999 r., sygn. akt K 36/98, wskazano, że art. 64 ust. 2 Konstytucji RP „daje wyraz ogólnemu stwierdzeniu, że wszystkie prawa majątkowe muszą podlegać ochronie prawnej. Na ustawodawcy zwykłym spoczywa tym samym nie tylko obowiązek pozytywny ustanowienia przepisów

i procedur udzielających ochrony prawnej prawom majątkowym, ale także obowiązek negatywny powstrzymania się od przyjmowania regulacji, które owe prawa mogłyby pozbawiać ochrony prawnej lub też ochronę tę ograniczać”¹². Z konstytucyjnego punktu widzenia ochrona określonego prawa majątkowego obejmuje również ochronę możliwości jego realizacji, a więc uwzględnienie szerszego kontekstu systemowego, w którym prawo to funkcjonuje. W konsekwencji ocena przepisów, które ingerują w taką możliwość, *de facto* ją eliminując, może prowadzić do uznania ich za sprzeczne z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika wprost, że ochrona praw majątkowych nie oznacza jednak zupełnej niemożności ingerencji w ich treść, ich absolutnej nienaruszalności¹³. Konieczne jest jednak zachowanie ram konstytucyjnych, które wyznaczają granice ochrony konstytucyjnej określonego prawa majątkowego¹⁴. Ograniczenia takie Konstytucja wprowadza w swym art. 31 ust. 3. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wielokrotnie wskazywano, iż przepis ten taksatywnie określa przesłanki dopuszczalności ograniczeń w korzystaniu z konstytucyjnych praw i wolności. Należą do nich: 1) ustawowa forma ograniczenia, 2) istnienie w państwie demokratycznym konieczności wprowadzenia ograniczenia, a więc również brak innych dostępnych, skutecznych środków realizujących podobny cel, 3) funkcjonalny związek ograniczenia z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 wartości (bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób) i 4) zakaz naruszania istoty danego prawa lub wolności.

Mając powyższe na uwadze wskazać należy, że nie sposób wskazać na wartość z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, która uzasadniałaby konieczność wprowadzenia ograniczenia w

¹² LEX nr 36398.

¹³ Wyrok z dnia 22 czerwca 1999 r., K 5/99, LEX nr 37395; wyrok z dnia 24 października 2000 r., SK 7/00, LEX nr 44564.

¹⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 stycznia 2000 r., P 11/99, LEX nr 44403; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2000 r., SK 7/00, LEX nr 44564.

możliwości dochodzenia zwrotu zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze, w tym też brak jest funkcjonalnego związku tego ograniczenia z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wartości. Tym samym zarzut niezgodności art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP powinien zostać uzupełniony o brak zgodności rzeczonych przepisów z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, mechanizm oceny dopuszczalności określonych ograniczeń odnoszący się do prawa własności dotyczy co do zasady także innych konstytucyjnie chronionych praw majątkowych. Również ograniczenia innych niż prawo własności konstytucyjnie chronionych praw majątkowych muszą zatem spełniać wskazane przesłanki. Dopuszczalność i granice ograniczeń nie mogą być rozpatrywane w oderwaniu od istoty (charakteru prawnego) określonej instytucji. Jak bowiem wskazano w wyroku z dnia 29 czerwca 2001 r., sygn. K 23/00¹⁵ „granice ingerencji w konstytucyjne prawa i wolności wyznacza zasada proporcjonalności oraz koncepcja istoty poszczególnych praw i wolności. Stwierdzenie, że ograniczenia mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie wymaga rozważenia: czy wprowadzona regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków; czy regulacja ta jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest połączona; czy efekty wprowadzonej regulacji pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela”.

Mając powyższe na uwadze wskazać należy, że nie istnieje w państwie demokratycznym konieczność wprowadzenia ograniczenia w możliwości dochodzenia zwrotu zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze oraz że ograniczenie to pozostaje w sprzeczności z zasadą sprawiedliwości społecznej leżącą u podstaw art. 2 Konstytucji

¹⁵ LEX nr 48450.

RP. Tym samym zarzut niezgodności art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP powinien zostać uzupełniony o brak zgodności rzeczonych przepisów z zasadą sprawiedliwości społecznej z art. 2 Konstytucji RP.

Przypomnieć w tym miejscu wypada stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w wyroku z dnia 12 stycznia 2000 r., sygn. P 11/98¹⁶, zgodnie z którym zakres tych ograniczeń nie może powodować zniweczenia podstawowych składników prawa podmiotowego, powodując „wydrążenie” go z rzeczywistej treści i prowadząc do przekształcenia w pozór prawa. W takiej sytuacji dochodzi bowiem do niedopuszczalnego na gruncie Konstytucji RP naruszenia podstawowej treści - istoty tego prawa. Jak ponadto wskazał Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 czerwca 1999 r., sygn. K 34/98, gwarancja równej ochrony praw majątkowych nie oznacza identycznej ochrony w przypadku różnych kategorii praw. Ochrona ta jest bowiem w pierwszym rzędzie determinowana treścią i konstrukcyjnym ujęciem poszczególnych praw: „równość może być zatem odnoszona jedynie do praw majątkowych należących do tej samej kategorii, a w żadnym zaś wypadku nie mogłaby być rozumiana jako przypisanie tych samych gwarancji ochronnych prawom majątkowym należącym do różnorodnych typów praw podmiotowych, choćby nawet zbliżone było ich ujęcie funkcjonalne. (...) Konstytucja samodzielnie nie ustanawia poszczególnych kategorii praw podmiotowych, nie hierarchizuje ich, ani też nie determinuje takich lub innych rozwiązań konstrukcyjnych lub treściowych, to jest bowiem zadaniem regulacji gałęziowych (...). Z drugiej jednak strony, zasady tej nie można rozumieć w sposób czysto formalny i blankietowy, pozwalający ustawodawcy na całkowitą dowolność kreowania poszczególnych praw podmiotowych. Przedmiotem oceny jest bowiem, z punktu widzenia regulacji konstytucyjnej nakazującej równą ochronę prawną praw majątkowych, również stosowane przez ustawodawcę kryterium wyodrębnienia poszczególnych kategorii praw i zasadność merytoryczna stosowanego

¹⁶ LEX nr 39282.

podziału". W tym względzie należy wskazać na art. 618b k.p.k., który kreuje i udziela ochrony prawnej prawu majątkowemu do zwrotu zarobku lub dochodu utraconych z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze, jednocześnie ograniczając prawo to pod względem podmiotowym do świadków, w tym do stron postępowania w postaci osób pokrzywdzonych, a następnie oskarżycieli posiłkowych, którzy składają w postępowaniu karnym depozycje w formie zeznań. Istnienie danego prawa majątkowego w systemie prawa przy jednoczesnym jego ograniczeniu pod względem podmiotowym pozwala przyjąć, że art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji RP kreują po stronie ustawodawcy zwykłego obowiązek takiego ukształtowania art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k., aby koszty procesu w postaci utraconego w wyniku składania wyjaśnień zarobku lub dochodu oskarżonego albo obwinionego w razie ich uniewinnienia lub umorzenia postępowania w sprawach z oskarżenia publicznego ponosił Skarb Państwa. Przedmiotem konstytucyjnego obowiązku, który ciąży na ustawodawcy zwykłym jest tu wyrównanie ochrony praw majątkowych osób, które na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze złożyły depozycje stanowiące dowód w sprawie, co do których nie zachodzą przesłanki co do wszczęcia postępowania albo też zachodzą przesłanki do jego umorzenia z art. 17 § 1 pkt 1-11 k.p.k. albo art. 5 § 1 pkt 1-10 k.p.s.w. Przyjąć należy, że art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji RP ustanawiają po stronie ustawodawcy zwykłego obowiązek ukształtowania podstaw zwrotu utraconego zarobku lub dochodu tak, aby nie dochodziło do opisanego wyżej zróżnicowania.

Mając powyższe na uwadze, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych mających na celu wprowadzenie podstawy prawnej obowiązku zwrotu utraconego zarobku lub dochodu stronie postępowania składającej wyjaśnienia, która została następnie uniewinniona od popełnienia zarzuconego jej czynu albo wobec której umorzono postępowanie na

podstawie art. 17 § 1 pkt 1-11 k.p.k. albo art. 5 § 1 pkt 1-10 k.p.s.w. oraz o poinformowanie mnie o zajętych stanowiskach w przedmiotowej materii.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

- Pan Poseł Marek Ast Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Sejmu RP

(ePUAP);

- Pan Senator Krzysztof Kwiatkowski Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Senatu RP (ePUAP).